

К. В. Стецюк, Луганський національний аграрний університет

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Стецюк К. В.

Методи формування екологічної культури майбутніх фахівців

Розглядається сутність методів формування екологічної культури майбутніх фахівців з метою екологізації навчально-виховного процесу вищої школи. Зокрема, різноманітність методів навчання, володіння педагогічною майстерністю, впровадження набутих педагогічної теорії екологічної педагогіки в практичну діяльність, системність та інтегративність у виборі методів, регулювання пізнавальної діяльності студентів, сприяння стимуляції навчання – усе це є способом аналізу й оцінювання навчальної діяльності, що спрямовує особистість до оволодіння екологічною культурою. Беручи участь у науково-дослідній роботі, студенти засвоюють готові форми соціального життя, формують власну екологічну культуру, набувають практичного еколого-професійного досвіду, займають активну життєву позицію, яка допомагає їм самореалізуватися.

Ключові слова: метод, репродуктивний, продуктивний, проблемно-пошуковий, програмований, науково-дослідний.

Стецюк К. В.

Методы формирования экологической культуры будущих специалистов

Рассматривается сущность методов формирования экологической культуры будущих специалистов с целью экологизации учебно-воспитательного процесса высшей школы. В частности, разнообразие методов обучения, владения педагогическим мастерством, внедрение достижений педагогической теории экологической педагогики в практическую деятельность, системность и интегративность в выборе методов, регуляция познавательной деятельности студентов – всё это является способом анализа и оценивания учебной деятельности, которая направляет личность к овладению экологической культурой. Принимая участие в научно-исследовательской работе, студенты усваивают готовые формы социальной жизни, формируют собственную экологическую культуру, приобретают практический эколого-профессиональный опыт, занимают активную жизненную позицию, которая помогает им самореализоваться.

Ключевые слова: метод, репродуктивный, производительный, проблемно-поисковый, программируемый, научно-исследовательский

У наш екологічно небезпечний час для виживання людства все населення планети має сформувати в собі екологічну культуру, яка покликана гармонізувати стосунки в системі “людина – природа” з метою подальшого збалансованого розвитку. Загальноприйнято вважати, що в реалізації стратегії збалансованого розвитку провідна роль належить освіті. Важливим у виконанні цього завдання є правильне визначення психолого-педагогічних технологій освітнього процесу, зокрема його методів. Метод, за визначенням А. І. Кузьмінського, – це впорядковані засоби взаємопов’язаної, цілеспрямованої діяльності педагога й студентів, спрямовані на ефективне розв’язання навчально-виховних завдань, які реалізуються через систему прийомів і засобів навчальної діяльності [4].

Метою дослідження є обґрунтування найбільш ефективних психолого-педагогічних методів екологічної освіти.

Проблема методів навчання досліджувалась і розроблялась впродовж усієї історії розвитку психолого-педагогічної науки (Ю. Бабанський, Н. Верзілін, П. Гальперін, Й. Гербант, Д. Дьюї, Я. Коменський, І. Лернер, Й. Песталоцці, Б. Райков, М. Скаткін та ін.). Значний внесок у розвиток питання про методи навчання зробили українські та російські дидактики: А. Алексюк (методи модульного навчання), А. Вербицький (активні методи навчання) І. Кобиляцький, Л. Момот (проблемний), Б. Гершунський (прогностичний), В. Каган, О. Коберник (проектний) та ін.

Зокрема академік Ю. К. Бабанський і його однодумці виділяють три групи методів навчання на базі виокремлення в їхній структурі трьох взаємопов’язаних компонентів – *мотиваційного, організаційно-ділового і контрольньо-оцінного*. У першому випадку виокремлюють групу методів, спрямованих на формування у студентів інтересу до пізнавальної діяльності й відповідальності за навчальну працю. У групі організаційно-ділового компонента виділяють методи організації і забезпечення мисленнєвої діяльності (індуктивного, дедуктивного, репродуктивного й пошукового характеру). Такі методи називають словесними (вербальними), наочними і

практичними. У групі контрольної оцінки компонента визначають методи, пов'язані з контролем за навчальною діяльністю студентів.

Професор А. М. Алексюк визначає *зовнішню* (формальну) і *внутрішню* (змістову) сторони навчання. До зовнішньої відносить: словесно-слухову форму навчання; різні форми застосування наочності; практичні роботи студентів; прояви педагогічної майстерності; керівництво пізнавальною діяльністю студентів та контроль і оцінювання їхньої навчальної праці. Внутрішньою стороною методів навчання є: рух змісту основ наук, техніки й мистецтва; логічна грань розумової діяльності з урахуванням віку та індивідуальних можливостей; психологічна властивість методу (рівні й види пізнавальної діяльності, мотивація і стимулювання навчальної праці) [1].

Критеріями вибору методів навчання є: генеральні завдання виховання особистості; мета й завдання навчання взагалі та конкретного етапу зокрема; закономірності та принципи навчання; зміст навчального матеріалу; навчальні можливості студентів; наявність засобів навчання; психолого-педагогічні можливості педагога [4].

Як бачимо, класифікацій виду методів багато і різних, але зупинимось на тих, які, на нашу думку, найбільш ефективно можуть застосовуватися при формуванні екологічної культури майбутнього фахівця. Різноманітність різних характеристик методів навчання, велика кількість основ для класифікації показують необхідність в екологічній освіті поєднувати кілька методів. У системі екологічної освіти відбір методів підпорядкований завданням перенесення екологічної науки на систему навчальних дисциплін і використання дидактичних методів, які б сприяли не лише засвоєнню знань, а й набуттю практичних навичок їх впровадження в природодоцільну професійну діяльність.

Останнім часом у педагогічній науці спостерігається досить неоднозначне ставлення до *репродуктивного* (відтворювального) методу. Його не можна забувати, коли йдеться про розвиток умінь і навичок, відтворення тих чи інших дій за зразком. Підвищити ефективність репродуктивного методу

можна шляхом використання *продуктивного* методу. Продуктивний (лат. *productivus*) – доцільний, плідотворний, здатний виробляти, створювати щось цінне. Завдяки продуктивному методу досягається розвиток творчої особистості фахівця. Творча особистість – це людина, здатна проникати в сутність ідей і втілювати їх всупереч усім перешкодам аж до отримання практичного результату.

Дидактична ґрунтовність організації репродуктивної діяльності студентів є безперечною передумовою формування творчого потенціалу майбутнього фахівця. Водночас, якщо процес життєдіяльності студента в початковому закладі зводиться лише до репродуктивної діяльності, то його творчий підхід до професійної діяльності не формуватиметься взагалі або, всупереч йому, розвиватиметься у конфлікті з рутинно організованим навчально-виховним процесом. При цьому у майбутнього фахівця складатиметься стійка установка на пасивний спосіб життя. Тому методологічно виправданою для повноцінного формування екологічної культури є діалектична єдність репродуктивного й продуктивного методів діяльності в усій системі навчання, виховання, громадському житті й спілкуванні.

За рівнем самостійної розумової діяльності значний ефект, як показує практика, дає *інформаційно-розвивальний* метод. Лекційні заняття можна проводити у вигляді лекції-конференції, лекції-дискусії, лекції із запланованими помилками, інтерактивні лекції, що підвищує зацікавленість студента до викладеного теоретичного матеріалу, розвиває увагу, творче мислення, стимулює його на пошук нової предметної інформації. Зацікавлення, яке виникає у майбутнього спеціаліста на лекційних заняттях, має бути закріпленим самостійною роботою студента під час пошуку інформації у різних джерелах. Такими джерелами може стати спеціальна література, інтернет, робота з пошуковими системами та інформаційними базами даних у предметній галузі, зустріч і обмін інформацією з людьми, які займаються проблемами екології тощо.

Враховуючи структуру екологічної культури фахівця: „... екологічна увага, екологічне світовідчуття, екологічне мислення, екологічна свідомість, екологічна самосвідомість, екологічний світогляд, екологічна відповідальність, екологічна поведінка, екологічна діяльність, в основі яких містяться ціннісні орієнтації та ідеали установок, спрямовані на збереження, відновлення і раціональне використання природних ресурсів” [8], визначаємо, що вища школа має реалізувати такі функції освіти, як розвиваючу, виховну, просвітницьку, дослідницьку, втілення яких веде до становлення у фахівців власної екологічної культури.

Специфічними для формування екологічної культури є проблемно-пошуковий, програмований та науково-дослідний методи, які дають поштовх до самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення, а набуті знання, уміння і навички трансформуються в життєву необхідність, які сприятимуть актуалізації екологічного професійного становлення.

Проблемно-пошуковий метод базується на закономірностях творчого засвоєння знань і способів діяльності, включає поєднання прийомів і методів викладання й навчання, яким притаманні риси наукового пошуку. Звертаючись до проблемно-пошукового методу навчання, викладач не повідомляє знання в готовому вигляді, а ставить перед студентом проблемні завдання, спонукає шукати шляхи і засоби для їх вирішення.

Для розуміння суті проблемного навчання коротко зупинимось на його теоретичних передумовах. Дидактичні теорії можна поділити на дві групи: теорії формування понять і формування розумових дій. Теорії однієї групи пов'язані з теоріями іншої групи, формування понять здійснюється завдяки розумовим діям, а розумові дії формуються на основі засвоєних понять [3].

У відповідності з *діяльнісним підходом* до формування екологічної культури, розвиток розумових дій має більше значення, ніж поняття. Їхня різниця тільки в тому, що є основою теорії. Дії є провідними компонентами в процесі засвоєння досвіду. Проблемно-пошуковий метод навчання базується на діяльності студентів і розрахований на розвиток розумових дій і понять через

власну пізнавальну діяльність. Іншою особливістю теорії проблемного навчання є те, що пізнавальна діяльність і розумові дії студентів формуються в системі, подібній до системи мислення.

Під час засвоєння матеріалу студент іноді стикається з певними перешкодами і змушений шукати способи їх подолання. Він знаходиться в якомусь психологічному стані – проблемній ситуації – і намагається визначити, який із шляхів дасть йому кращий результат. Для цього він звертається до викладача, підручника, довідника, Інтернету і самостійно підбирає необхідні способи та будує орієнтовну основу дій, за допомогою якої вирішує проблему й виходить із складної ситуації.

Проблемно-пошуковий метод базується на діяльності студентів і розрахований на формування розумових дій і понять через власну пізнавальну діяльність. „Проблемна ситуація”, „навчальна проблема”, „проблемне завдання” – це основні поняття цієї дидактичної технології. Проблемна ситуація – психологічний стан, який виникає в результаті мисленнєвої дії суб'єкта (студента) з об'єктом (навчальним матеріалом) і викликає пізнавальну потребу розкрити суть процесу або явищ, що вивчаються.

При використанні проблемно-пошукового методу навчання викладач використовує такі прийоми: створює проблемну ситуацію (ставить запитання, пропонує задачу, експериментальне завдання), організовує колективне обговорення можливих підходів до вирішення проблемної ситуації, підтверджує правильність висновків, висуває готове проблемне завдання. Студенти, спираючись на попередній досвід і знання, пропонують шляхи розв'язання проблемної ситуації, узагальнюють раніше набуті знання, знаходять причини явищ, з'ясовують їхнє походження, обирають найбільш раціональний варіант вирішення проблемної ситуації.

Проблемно-пошуковий метод навчання дуже ефективний для дистанційного навчання, бо він досить часто застосовується на практиці за допомогою наочних, словесних та практичних методів. У зв'язку з цим прийнято говорити про методи проблемного викладання навчального

матеріалу, проблемні та евристичні бесіди, застосування наочних методів проблемно-пошукового типу та проблемно-пошукових практичних робіт. На думку І. Я. Лернера, цей вид методів включає в себе такі його часткові види, як метод проблемного викладу, частково-пошуковий, чи евристичний, дослідний метод навчання. Частковими випадками проблемно-пошукового методу є бінарні методи: пояснювально-збуджувальний і частково-пошуковий, спонукаючий та пошуковий. Все це ніби конкретні рівні прояву проблемно-пошукового методу у широкому його розумінні, а також сполука різних методів з поступовим нарощуванням пошукового елемента в навчанні [5]. Бажано створювати тимчасові науково-пошукові колективи або невеликі творчі групи студентів, які були б опонентами один до одного з обговорюваної проблеми. Викладач при цьому має підтримати пошуки майбутніх фахівців у вирішенні проблем організаційного, професійного, економічного, соціального, культурного напрямку, спрямованого на збереження природного ресурсу, на захист навколишнього середовища, авансувати його успіх, сприяти розвитку його творчого потенціалу. Окрім того, проблемно-пошуковий метод в екологічній освіті стимулює розумову діяльність упродовж деякого часу після вирішення проблеми.

Розглянемо аспект проблемного методу, продиктованого *системним* підходом до змісту екологічних знань, умінь і практичних навичок. Відомо, що будь-які знання є системними. Відсутність одного або декількох елементів у системі знань, одного або декількох зв'язків у їх структурі, приводить до виникнення проблемної ситуації. Саме тому у системному підході до змісту проблемна ситуація виникає природно, а проблемний метод стає переважаючим серед інших.

Прикладом може бути матеріал про глобальну екологічну кризу. Для його висвітлення залучається матеріал про біосферу – історичні передумови її виникнення, матеріал про взаємодію людини й середовища – антропогенну діяльність та способи виходу із даної ситуації. Протиріччя висвітленої теми, за визначенням В. Вернадського, в тому, що тільки розумна людина може

припинити негативний вплив на навколишнє середовище. Але дотепер, у час бурхливого розвитку техносфери, людина продовжує негативно впливати на довкілля, що не тільки не відновлює рівновагу в природі, але й прискорює процес руйнування екосистем.

Вирішення екологічних проблемних ситуацій можливе за допомогою нової інформації у порівнянні її з уже відомою, що приводить до утворення нових зв'язків між елементами системи знань. У результаті висувуються ідеї, гіпотези, формуються висновки, правила, закони і навіть створюються нові теорії. Описаний процес і є творчою науковою діяльністю, яка організовується під час занять. Але проблемне навчання може будуватися на основі глибоких знань. Тому студентам пропонуються екологічні задачі, кросворди, ребуси, використання яких дозволить у подальшому творчо вирішувати проблемні ситуації.

Інноваційна діяльність студентів буде набагато продуктивнішою в умовах наукових і технологічних комплексів, які поєднують наукові, навчальні, виробничі, підприємницькі та організаційні форми.

Одним із ефективних методів формування екологічної культури є *програмований* метод. Програмований метод виник на початку 50-х років ХХ століття у США, коли психолог Б. Скінер за допомогою лінійних програм розрахував шляхи підвищення ефективності управління навчальним процесом. Вважається, що розгалужені програми введені в навчальний процес американцем Н. Краудером. Змішане програмування розроблено британськими психологами в Шеффельді. Основна особливість програмованого методу полягає в тому, що предметний зміст матеріалу й пізнавальна діяльність з його засвоєння розподіляються на невеликі фрагменти. Засвоєння кожного фрагмента перевіряється виконанням завдання або відповідями на контрольні питання (тести). Розчленований такий матеріал складає програму, яку науковці визначають як послідовність кроків, кожен з яких є мікроетапом в оволодінні знаннями та вміннями. Програми за побудовою бувають трьох типів – лінійні, розгалужені та змішані. Лінійна програма – це програма, яку студенти

проходять в обов'язковому порядку і в однаковій послідовності. Розгалужена програма дозволяє спрямувати студентів на один із шляхів залежно від правильності його відповіді, а відповідно й рівня знань. Змішана програма будується дидактичною метою, яка досягається вивченням фрагмента програмованого тексту з урахуванням інтелектуального розвитку студента та характерних особливостей теми [2].

У програмованому навчальному посібнику кожен фрагмент матеріалу, який містить невелику кількість інформації, супроводжується запитаннями або вимогою до виконання. Відповідь дається або за допомогою вибору одного правильного варіанта з декількох, або порівнянням самостійно складеної відповіді з іншими і вибором найбільш правильної з точки зору викладача. Під час проходження лінійної програми передбачається, що, у випадку неправильної відповіді, студент замислиться над причиною помилки і, скориставшись джерелом інформації, заповнить прогалини в знаннях.

Таке ставлення до матеріалу виключається при використанні розгалужених програм. Якщо була отримана відповідь, яка показала, що студент володіє знаннями, закладеними у подальших фрагментах програми, дозволяється перейти до її наступної частини. У випадку неправильної відповіді пропонується вивчити додатковий матеріал або пояснюються помилки і студент повертається до початкової частини програми.

Американські психологи передбачали, що негайна позитивна відповідь є однією із умов, яка стимулює інтерес до навчання. Але підтриманню інтересу сприяє не тільки позитивне підтвердження, але й негативне. Коли студент дізнається, що допустився помилки, у нього з'являється потреба її виправити, щоб набути необхідні для цього знання.

Програмований метод (особливо за розгалуженою програмою) досить просто вирішує проблему індивідуалізації навчання. Студент обирає той темп проходження програми, який відповідає його здібностям і рівню знань. Відомо, що навчання буває цікавим за високої складності матеріалу, але й доступності.

Розгалужені програми дозволяють студенту самому обрати шлях, оптимальний за складністю й доступністю [7].

Щодо змішаної програми, то вона поки що мало розповсюджена, її цінність і недоліки ще не виявлені у процесі емпіричних досліджень.

Програмований метод вимагає забезпечення спеціально розробленими засобами (програмовані підручники, посібники, наприклад, збірник вправ, контрольних завдань, комп'ютери тощо), що на сьогодні, на жаль, не завжди має вища професійна школа. Сподіваємось, що це лише питання часу, оскільки програмоване навчання вирішує надзвичайно важливу проблему – проблему індивідуалізації навчання. Щоправда, у наш час ставлення до програмованого методу переглядається у зв'язку із можливістю широкого його використання у навчанні за допомогою комп'ютерів. Запрограмований комп'ютер (прикладні програми) виконує такі дидактичні функції, як надання інформації для закріплення у студентів знань (програма повторення), контроль і оцінка результатів навчання (контролюючі програми), залучення студентів до індивідуальних та групових форм вирішення завдань, в тому числі й стимулюючих програм, керування принципом навчання, яке реалізується за допомогою матеріалу, що зберігається в комп'ютері (репетиторські програми). Комп'ютер є й своєрідним банком педагогічної інформації, збирає, зберігає у своїй пам'яті відповіді студентів на запитання, передбачені програмою, кількість і види допущених помилок. Завдяки цьому викладач володіє інформацією про роботу всіх студентів аж до завершення навчання в університеті.

На включення студентів у самостійне розв'язання пізнавального завдання з використанням необхідних наукових джерел, обладнання, інформаційних технологій спрямований *науково-дослідний метод*. Для ефективності цього методу варто дотримуватися низки вимог: створення проблемної ситуації, управління студентами при виділенні пізнавального завдання; спонукання до пошуків гіпотези, перевірки її достовірності; надання допомоги у пошуках ефективних методів і резерву знань, необхідних для

розв'язання завдань; орієнтація студентів на проведення досліджень і систематизацію результатів проведеної роботи; включення студентів у самостійний аналіз перебігу та результатів проведеної роботи [6]. Основна ідея дослідного методу полягає у використанні наукового підходу до вирішення того чи іншого навчального завдання.

Використання науково-дослідного методу передбачає наступні *етапи*: визначення загальної теми дослідження, предмета й об'єкта дослідження; виявлення і формування загальної проблеми; формулювання гіпотез; визначення методів збору й обробки даних на підтвердження висунутих гіпотез; формулювання понять, узагальнень, висновків; застосування висновків.

1. *Визначення загальної теми дослідження, предмета й об'єкта дослідження.* При виборі теми екологічного змісту великого значення набуває соціальна, культурна, економічна та інша значимість. Накреслена ідея може бути осягнена лише після розгляду у певній системі знання, соціального явища, екологічно-економічної проблеми тощо. Тобто ідея може потягнути за собою цілу серію взаємопов'язаних проектів, що складають єдину систему, яку доцільно розглядати, аналізувати, послідовно вивчати, все глибше занурюючись у проблему, розглядаючи різні аспекти.

2. *Виявлення і формулювання загальної проблеми.* Перед студентами ставиться ряд проблем, запитань, обговорення яких веде до наступного кроку – формулювання загальної проблеми на основі часткових. Обговорення актуальності й новизни допоможе вирішити сформульовані проблеми.

3. *Формулювання гіпотез.* Студенти з допомогою викладача формулюють гіпотезу дослідження, яка в подальшому буде їм служити орієнтиром у пошуку потрібної інформації. Наприклад, гіпотеза може відповідати одному або декільком проблемним питанням, які обговорювалися раніше. Зазвичай гіпотези формулюються у вигляді певних відношень між двома і більше подіями, явищами.

4. *Визначення методу збору й обробки даних на підтвердження висунутих гіпотез.* Щоб визначити найбільш ефективні методи збирання й обробки даних з означеної проблеми, слід використовувати елементи методики навчання у співробітництві. У цьому випадку робота здійснюється у малих групах (3–4 студенти). Студенти й викладач повинні визначити методи дослідження (вивчити першоджерела, провести анкетування й інтерв'ю тощо), скоординувати їх у часі. Також обговорюються способи й джерела отримання інформації, методика їхньої обробки. Підходи можуть бути різними. Можна надати групам можливість зібрати інформацію з усіх гіпотез, щоб у подальшому інтегрувати її в найбільш переконливі докази. Як правило, це робиться у тих випадках, коли предмет дослідження невеликий за обсягом, але вимагає ретельного відбору й співставлення даних. Можна доручити кожній групі студентів знайти докази на підтвердження лише однієї із висунутих гіпотез. Кожна група, обговоривши свою думку у вузькому колі, виносить її на загальне обговорення. Викладач активно бере участь у цьому обговоренні, а у випадку необхідності, коректує і спрямовує хід думок студентів, пропонує додаткові джерела інформації.

5. *Збір даних.* На етапі збору даних студенти проводять самостійні дослідження або працюють у малих групах. При цьому вони визначають способи обробки даних (наприклад, статистичні дані перевіряють за допомогою електронних таблиць, визначення залежностей, побудови діаграм, укладання різного роду вторинних текстів з відповідними ілюстраціями із наукових статей, публіцистики, творів мистецтва, літератури, фольклору тощо). Таким чином визначають і спосіб оформлення результатів (наукова стаття в газеті чи журналі; подають роботи на науково-практичну чи науково-дослідну конференції регіонального або державного рівнів; відеофільм, презентація в Інтернет тощо).

6. *Обговорення отриманих даних.* Зібраний матеріал може бути представлений викладачу дисципліни або викладачам суміжних дисциплін, а також іншим групам студентів у тій чи іншій формі, про яку вони домовилися

на попередньому етапі дослідження (публічна презентація, звіт на конференції, організація рольової гри тощо). Студенти визначають її вірогідність, надійність і доказовість, задаючи доповідачу відповідні запитання: які джерела інформації використовувалися; чи являє собою дана інформація доказовістю на користь висунутої гіпотези чи проти неї; чи зможуть студенти вважати отримані дані достатньо доказовими і, якщо ні, то попросити групу продовжити дослідження.

7. Перевірка гіпотез. Якщо подана інформація задовольнила групу й викладача, настає наступний етап дослідження: гіпотези з означеної проблеми знову подаються всій групі, із них вибираються лише ті, які мають достатньо доказові аргументи. У деяких випадках, наприклад, у дослідженнях екологічної ситуації в агросфері, для доказовості висунутих гіпотез недостатньо лише теоретичних даних, а вимагається експериментальна перевірка, іноді багаторазова.

8. Формулювання понять, узагальнень і висновків. Із сукупності зібраних даних на основі встановлених зв'язків, висунутих раніше гіпотез, які стали твердженнями, робляться узагальнення. Всі вони фіксуються. Якщо думка студентів з кожного питання розходиться, не варто наполягати на одній версії, навіть якщо її дотримується більшість, включаючи й викладача. Кожен має право на власну аргументовану точку зору.

9. Застосування підсумків і висновків. Студенти роблять підсумки про можливість застосування отриманих висновків (наприклад, про екологічне майбутнє свого міста, селища, людства) і формулюють нові проблеми для сучасного і майбутнього.

Беручи участь у науково-дослідній роботі, студенти засвоюють готові форми соціального життя, формують власну екологічну культуру, набувають практичного еколого-професійного досвіду, займають активну життєву позицію, яка допомагає їм самоактуалізуватися й самореалізуватися.

Із загального огляду методів формування екологічної культури можна зробити висновок, що вони характеризуються великим арсеналом дидактичних

одиниць. Тому викладачам треба добре знати сутність розмаїття методів навчання, володіти майстерністю, щоб творчо втілювати надбання педагогічної теорії й практики екологічної педагогіки у практичну діяльність.

Варто пам'ятати, що методи навчання як своєрідний набір інтелектуального інструментарію пізнавальної діяльності викладача і студентів не є алгоритмізованими одиницями. Оскільки педагогіка є наукою і мистецтвом одночасно, то й підхід до вибору методів навчання має ґрунтуватися на творчості викладача, з одного боку, і відповідати принципам системності – з іншого. По-перше, у методах навчання важливо бачити те, що вони є способом руху пізнавальної діяльності студентів; визначають логічний шлях оволодіння знаннями, вміннями й навичками; відіграють роль інструмента обміну інформацією між учасниками навчального процесу; регулюють пізнавальну діяльність студентів; сприяють стимуляції навчання; є способом аналізу й оцінювання навчальної діяльності, що скеровує особистість до оволодіння екологічною культурою. По-друге, необхідно забезпечувати системність та інтегративність у підході до вибору тих чи інших методів, глибоко розуміючи при цьому внутрішні зв'язки і взаємозалежність між ними на рівні функціональних ознак, оскільки сама екологічна культура є багатоаспектним та інтегративним явищем.

Література

1. **Алексюк А. М.** Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія : підручник для студ., аспір. та молодших викл. вищих навчальних закладів / А. М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 557 с.

2. **Краудер Н. О.** О различиях между линейным и разветвленным программированием // Программированное обучение за рубежом / Н. О. Краудер. – М. : Просвещение, 1968. – С. 58-67.

3. **Кудрявцев Т. В.** Некоторые психолого-дидактические вопросы проблемного обучения / Т. В. Кудрявцев // Советская педагогика. – 1967. – №8. – С. 61 – 71.

4. **Кузьмінський А. І.** Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.

5. **Лернер И. Я.** Дидактические основы методов обучения / И. Я. Лернер. – М. : Просвещение, 1981. – 186 с.

6. **Слепкань З. І.** Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посібник / З. І. Слепкань. – К. : Вища шк., 2005. – 239 с.

7. **Совгіра С. В.** Методика навчання екології / С. В. Совгіра. – К. : Науковий світ, 2007. – 450 с.

8. **Стецюк К. В.** Формування екологічної культури фахівців вищої аграрної школи: Монографія / К. В. Стецюк. – Луганськ : Вид-во Елтон-2. – 2011. – 212 с.

Stetsyuk K. V.

Methods of formation of ecological culture of the future specialists

The article deals with the essence of ecological culture formation methods of future specialists for the purpose of ecologization of higher school educational process. Particularly, educational methods variety, educational skills, introduction of ecological pedagogy theory achievements into practice, system and integration in the choice of methods, regulation of students' cognitive activity – all these are the method of analysis and estimation of education directing personality to mastering ecological culture. Taking part in the scientific-research work, students learn the ready-made forms of social life, form its own environmental culture, acquire practical ecological and professional experience, take an active vital position, which helps them самоактуалізуватися and self-actualize.

With a General review of the methods of formation of ecological culture, we can conclude that they are characterized by a large range of didactic units. Therefore, teachers need to know the essence of a variety of methods of training, possess the skills to creatively translate the wealth of pedagogical theory and practice of environmental pedagogy in practical activity.

Key words: method, reproductive, productive, problem-searching, programmed, scientific research.

Відомості про автора

Стецюк Кіра Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії та українознавства Луганського національного аграрного університету. Коло наукових інтересів – ефективні шляхи підвищення

підготовки сучасного спеціаліста; формування екологічної культури майбутніх аграріїв у контексті збалансованого розвитку.

Стаття надійшла до редакції 28.11.12

Прийнято до друку 26.04.13